

SAŁD NAJWYŻSZY
Rzeczypospolitej Polskiej

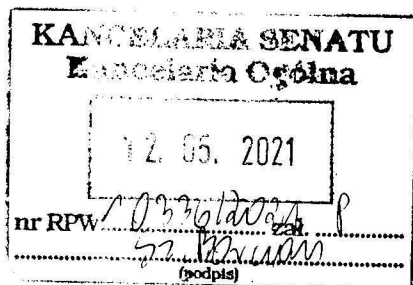
Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego

Warszawa, dnia 10 maja 2021 r.

BSA I-021-145/21

03980200460858
RPW/10336/2021 P
2021-05-12

Pan
Krzysztof Kwiatkowski

Przewodniczący
Komisji Ustawodawczej
w Senacie Rzeczypospolitej Polskiej

Manowsky Krzysztof Kwiatkowski

W odpowiedzi na pismo z dnia 19 kwietnia 2021 r., BPS.DKS.KU.0401.16.2021, działając na podstawie art. 1 pkt 4 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (t.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 154) w załączeniu uprzejmie przesyłam uwagi Sądu Najwyższego do *projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (druk senacki nr 380)*.

z powiieniem
Dr hab. Małgorzata Manowska
Manowska

BSA I-021-145/21

Uwagi do projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (druk senacki nr 380)

Opiniowany projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego¹ został przygotowany przez Senacką Komisję Praw Człowieka, Praworządności i Petycji jako częściowa realizacja postulatów zawartych w petycji obywatelskiej wniesionej do Senatu RP w dniu 30 grudnia 2019 r. (znak sprawy P10-09/20²).

Projekt przewiduje rozszerzenie kręgu osób, które nie mogą być świadkami w postępowaniu cywilnym. Opiniowana zmiana polega na dodaniu w art. 259 k.p.c.³ punktu 5) „pełnomocnicy stron”. Z brzmienia proponowanego art. 259 pkt 5 k.p.c., a także z uzasadnienia Projektu wynika, że zmiana ma spowodować, iż w danym postępowaniu cywilnym nie będzie mogła zostać przesłuchana w charakterze świadka osoba, która jest pełnomocnikiem strony w tym postępowaniu. Projekt nie obejmuje natomiast pełnomocników strony w innych, odrębnych sprawach cywilnych (a także np. jej obrońców w postępowaniu karnym) – w ich przypadku nadal w grę wchodzić będzie korzystanie z prawa odmowy odpowiedzi na zadane pytanie, jeżeli zeznanie miałoby być połączone z pogwałceniem istotnej tajemnicy zawodowej (por. art. 261 § 2 k.p.c.).

Kwestia dopuszczalności przesłuchania w charakterze świadka pełnomocnika strony w danym postępowaniu stanowiła przedmiot zainteresowania zarówno orzecznictwa, jak i doktryny. W uzasadnieniu projektu – w ślad za petycją obywatelską – odwołano się do wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 14 lutego 2014 r.⁴, w którym uznano, iż „*przepis art. 259 k.p.c. nie ustanawia zakazu przesłuchania pełnomocnika w charakterze świadka*”⁵. W petycji

¹ Dalej jako: „Projekt”.

² https://www.senat.gov.pl/gfx/senat/userfiles/public/k10/petycje/2020/100920/mat_do_petycji_p10-09-20_kpc.pdf ;
dostęp 27.4.2021 r.

³ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2020 r. poz. 1575 ze zm.).

⁴ I ACa 1034/14.

⁵ Za pozbawienie *de lege lata* podstawy prawnej uznaje się stanowisko wyrażone w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 15 grudnia 2000 r., I PKN 165/00 (OSNAPIUS 2002 nr 16 poz. 376), w którym przyjęto, że przesłuchanie pełnomocnika można uznać za naruszenie art. 259 pkt 3 k.p.c. Przepis ten wyłącza bowiem przesłuchanie w charakterze świadka jedynie przedstawicieli ustawowych oraz członków organów stron, a pełnomocnik procesowy do żadnej z tych kategorii się nie zalicza.

powołano ponadto orzeczenie Sądu Najwyższego z 18 kwietnia 1950 r.⁶ Podobnie w piśmiennictwie uznaje się, że nie ma przeszkód, by w postępowaniu cywilnym przesłuchać w charakterze świadka ustanowionego w danej sprawie pełnomocnika, w tym zawodowego⁷. Oparcie dla tego stanowiska stanowi w szczególności art. 261 § 2 k.p.c., który – ustanawiając dla świadków prawo odmowy odpowiedzi z powodu m.in. tajemnicy zawodowej – uznawany jest za podstawę powoływania zawodowych pełnomocników na świadków.

Chociaż nie budzi wątpliwości, że nie ma ogólnego zakazu przesłuchania pełnomocnika strony w postępowaniu cywilnym, w piśmiennictwie dostrzega się wiążące się z tym trudności, zwłaszcza w odniesieniu do pełnomocników zawodowych. Jeszcze na tle Kodeksu postępowania cywilnego z 1930 r. dostrzegano, że chociaż przepisy nie przewidują ograniczeń w tym zakresie, to jednak *„występowanie adwokatów w roli świadków jest zjawiskiem niepożądanym, gdyż obniża powagę stanu i stwarza najróżniejsze kolizje; istota zawodu adwokackiego tkwi w podejmowaniu się obron przed sądami, a nie na występowaniu w roli świadków”*⁸. Podobna ocena wyrażana jest także współcześnie. Wskazuje się, że *„z funkcją świadka będzie się jednak łączyło szereg utrudnień w wykonywaniu obowiązków pełnomocnika. W szczególności pełnomocnik, który nie złożył jeszcze zeznań, nie mógłby być obecny przy przesłuchaniu innych świadków (art. 264). Pełnomocnik jako świadek nie mógłby sobie samemu stawiać pytań (art. 271 § 1). Wreszcie pełnomocnikowi, który wcześniej zeznawał jako świadek byłoby niezręcznie w ramach końcowego wystąpienia („roztrząsania wyników postępowania dowodowego” – art. 210 § 3) przekonywać sąd, że to jego właśnie zeznania zasługują na wiarygodność, w przeciwieństwie do zeznań innych świadków. Z tych względów samorząd adwokacki stoi na stanowisku, że adwokat powołany na świadka powinien wypowiedzieć pełnomocnictwo, a pełnomocnik nieprofesjonalny powinien na czas składania zeznań ustanowić substytutą”*⁹. Stanowisko to nie jest jednak przyjmowane bezkrytycznie, ponieważ *„żaden z przepisów Kodeksu postępowania cywilnego nie wskazuje, że pełnomocnik powinien wypowiedzieć pełnomocnictwo lub zrezygnować z dalszego świadczenia pomocy prawnej w sytuacji, gdyby został powołany w procesie w charakterze świadka na okoliczności objęte tajemnicą zawodową”*¹⁰.

W związku z tymi trudnościami w nauce prawa zgłaszane są postulaty wyłączenia możliwości przesłuchania w charakterze strony pełnomocnika, w szczególności zawodowego. Zazwyczaj postulat ten umieszcza się w szerszym kontekście podwyższenia poziomu ochrony

⁶ „Nowe Prawo” 1950/10, s. 79, cytowane za M. Skibińską przez Ł. Błaszczaka, *Problem tajemnicy zawodowej adwokata i radcy prawnego a dowód z zeznań świadka w procesie cywilnym*, Palestra 2019, nr 7-8, s. 73, przypis 41.

⁷ Jeszcze pod rządami Kodeksu postępowania cywilnego z 1930 r. takie stanowisko prezentował J. Jodłowski, *Ograniczenia dowodu ze świadków ze względu na osobę*, „Polski Proces Cywilny” 1937/11–12, s. 336.

⁸ J. Jodłowski, *Ograniczenia dowodu ze świadków ze względu na osobę*, „Polski Proces Cywilny” 1937/11–12, s. 336.

⁹ K. Knoppek w: *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Artykuły 1-366*, red. H. Dolecki, T. Wiśniewski, wyd. II, Warszawa 2013, teza 14 do art. 259; por. też J. Kobiółka, *Odpowiedź na pytanie prawne*, NP 1959, nr 12, s. 1494; K. Knoppek, *Przesłuchanie pełnomocnika procesowego w charakterze świadka w postępowaniu cywilnym*, NP 1984, nr 4, s. 74 i n.

¹⁰ Ł. Błaszczak, *Problem tajemnicy zawodowej adwokata i radcy prawnego a dowód z zeznań świadka w procesie cywilnym*, Palestra 2019 nr 7-8 s. 168.

tajemnicy zawodowej adwokatów i radców prawnych¹¹. Projekt realizuje powyższe postulaty jedynie w części, ponieważ zmierza do wyłączenia możliwości przesłuchania w postępowaniu cywilnym w charakterze świadka jedynie pełnomocnika w danej sprawie. W pozostałym zakresie adwokaci i radcowie prawni nadal będą mogli się odwoływać jedynie do art. 261 § 2 k.p.c., zgodnie z którym mogą oni odmówić odpowiedzi na pytanie, jeżeli zeznanie miałyby być połączone z pogwałceniem istotnej tajemnicy zawodowej.

Jednocześnie projektowany art. 259 pkt 5 k.p.c. ma wyłączać możliwość przesłuchania w charakterze świadka każdego występującego w danej sprawie pełnomocnika – niezależnie od tego, czy jest to pełnomocnik profesjonalny, zobowiązany do zachowania tajemnicy zawodowej. Katalog osób mogących być pełnomocnikami procesowymi został wymieniony w uzasadnieniu projektu. Obejmuje on w szczególności małżonka, rodzeństwo, zstępnych lub wstępnych strony oraz osoby pozostające ze stroną w stosunku przysposobienia (art. 87 § 1 in fine k.p.c.). Osoby te już obecnie mają prawo do odmowy zeznań (por. art. 261 § 1 k.p.c.). Rozważenia wymaga, czy celowe jest objęcie osób, które nie są zobowiązane do zachowania tajemnicy zawodowej, projektowaną regulacją.

Pełnomocnikiem procesowym można ponadto ustanowić także osobę, której prawo do odmowy zeznań nie przysługuje, np. pracownika strony będącej osobą prawną lub przedsiębiorcą (art. 87 § 2 zd. pierwsze k.p.c.). Objęcie takich niezawodowych pełnomocników zakazem wynikającym z art. 259 pkt 5 k.p.c. może skłaniać do nadużywania tego przepisu – poprzez udzielanie przez stronę pełnomocnictw procesowych swoim pracownikom tylko po to, żeby zapobiec ich przesłuchaniu w charakterze świadka. Ryzyko to jest tym większe, że polskie przepisy nie ograniczają liczby pełnomocników procesowych w danym postępowaniu cywilnym.

Na podstawie art. 13 § 2 k.p.c. projektowany przepis będzie miał odpowiednie zastosowanie w innych niż proces rodzajach postępowania unormowanych w Kodeksie postępowania cywilnego. Wyłączał będzie zatem możliwość przesłuchania w charakterze świadka pełnomocnika uczestnika postępowania nieprocesowego, egzekucyjnego oraz uczestników postępowań pomocniczych. Z uzasadnienia nie wynika, czy intencją projektodawcy jest objęcie wszystkich tych postępowań proponowanym wyłączeniem.

Przy zaproponowanej redakcji art. 259 pkt 4 k.p.c. może ponadto budzić wątpliwość, czy będzie on wyłączał możliwość przesłuchania w charakterze świadka pełnomocnika interwenienta ubocznego, w tym samoistnego. Brzmienie projektowanej regulacji tego nie uwzględnia.

W Projekcie nie przewidziano przepisów intertemporalnych. Jak się wydaje, wynika to z przyjętego założenia, że po wejściu w życie (po upływie 14-dniowego *vacatio legis*) nowy art. 259 pkt 5 k.p.c. miałby znaleźć zastosowanie we wszystkich postępowaniach, także wszczętych przed wejściem nowelizacji w życie. Założenie to nie budzi zasadniczych zastrzeżeń. Trzeba

---

¹¹ Szerzej zob. Ł. Błaszczak, *Problem tajemnicy zawodowej adwokata i radcy prawnego a dowód z zeznań świadka w procesie cywilnym*, *Palestra* 2019, nr 7-8, s. 166-174 i powołane tam wypowiedzi doktryny.

jednak zaznaczyć, że jego realizacja powodowałaby konieczność uchylania wydanych wcześniej postanowień w przedmiocie dopuszczenia dowodu z przesłuchania pełnomocnika procesowego w charakterze świadka (por. art. 240 § 1 k.p.c.), o ile, rzecz jasna, do przeprowadzenia tego – dopuszczonego wcześniej – dowodu nie dojdzie przed wejściem nowelizacji w życie. Jeżeli przesłuchanie pełnomocnika procesowego w charakterze świadka będzie przewidziane w planie rozprawy (art. 205⁹ § 1 k.p.c.), zmiana planu będzie musiała zostać dokonana zgodnie z art. 205¹¹ § 1 i 2 k.p.c.

Wątpliwości może natomiast budzić, czy moc zachowają dowody z zeznań pełnomocnika procesowego w charakterze świadka przeprowadzone przed wejściem nowelizacji w życie. Wydaje się, że – wobec braku wyraźnej odmiennej regulacji w tym zakresie – zachowają one moc dowodową. Miałoby to praktyczne znaczenie w sprawach, w których dowód z przesłuchania pełnomocnika procesowego w charakterze świadka zostanie przeprowadzony przed wejściem nowelizacji w życie, a orzekanie (a zatem ocena dowodów przez sąd) będzie miało miejsce już po tej dacie.

W konkluzji należy stwierdzić, że projektowana zmiana ma wąski, punktowy charakter. Projekt nie rozstrzyga całościowo wątpliwości dotyczących dopuszczalności przesłuchiwanie określonych kategorii osób w charakterze świadków. Wynikają one np. z tego, że w art. 259¹ k.p.c. co do zasady wyłączono możliwość przesłuchania w charakterze świadka mediatora, a nie ma analogicznego przepisu, który dotyczyłby arbitra. Wydaje się, że ewentualna zmiana legislacyjna powinna być poprzedzona generalną oceną, jaki zakres powinny mieć ograniczenia, zwłaszcza podmiotowe, co do dopuszczalności przesłuchiwanie określonych kategorii osób w charakterze świadków.